
Horbulák Zsolt: Dél-Szlovákia gazdasága a normalizációs időszakban (1969–1989). Selye János Egyetem, Komárom, 2020

Horbulák Zsolt, a szlovákiai magyar társadalomkutatók középső nemzedékének egyik kiemelkedő képviselője két szlovák nyelvű monográfiáját követően immár harmadik monográfiáját jelentette meg, ezúttal magyar nyelven. A szerző a pozsonyi Comenius Egyetemen végzett történelem-magyar szakon, majd diplomát szerzett a Pozsonyi Közgazdaságtudományi Egyetemen is. A regionális tudományokhoz a Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskolában végzett tanulmányai alatt került közel. Korábbi regionális tudományhoz kötődő tanulmányaiban Dél-Szlovákia mai helyzetét elemezte, majd 2018-ban felvázolta Szlovákia regionális gazdaságtörténetét is (Horbulák, 2018). Figyelme most egy olyan korszak felé irányult, amely mindeztől egy kicsit távolabb tartozik.

A rendszerváltozás, a bársonyos forradalom után, Csehszlovákiában ismét lehetőség nyílt Dél-Szlovákia, illetve a felvidéki magyarság nyelvi, történelmi, néprajzi, szociológiai, valamint gazdasági jelenének, illetve múltjának szabad, minden kötöttség nélküli kutatására. A munkát jelentős mértékben segíti, hogy a feladatot már önálló, szakosodott szlovákiai székhelyű magyar intézmények keretében lehet végezni, miközben a munkába szlovákiai szlovák és magyarországi tudományos műhelyek is bekapcsolódnak. A szlovákiai magyar tudományos műhelyek között meg kell említeni a somorjai székhelyű Fórum Kisebbségkutató Intézetet, a komáromi Etnológiai Központot vagy a Selye János Egyetemet, de nem szabad megfeledkezni a nagyszámú, elsősorban értékmegőrzéssel foglalkozó intézményről sem. A témában megjelent munkák leginkább ezen intézetek által kiadott szakfolyóiratokban és könyvekben látnak napvilágot, de az anyaországi folyóiratok is lehetőséget biztosítanak az eredmények közzétételére.

A felvidéki magyarsággal foglalkozó kutatások jelentős része a nemzetrészt jelenlegi helyzetének a vizsgálatára összpontosít, de a történelem, kiemelten az 1918 utáni korszak is gyakori tárgy a kutatásoknak. Napjainkban már több átfogó munka jelent meg a témáról. Közülük ki kell említeni Horváth Gyula szerkesztésében megjelent *Dél-Szlovákia* című kötetet (2004-ben jelent meg), a Fazekas József – Hunčík Péter szerkesztette *Magyarok Szlovákiában (1989-2004). Összefoglaló jelentés. A rendszerváltozástól az Európai Unió csatlakozásáig* című munkát (ami szintén 2004-ben jelent meg), illetve a Lelkes Gábor által készített összefoglalást, amely *Régiók és gazdaság* címmel jelent meg 2008-ban.

A nemrég megjelent kötet, Dél-Szlovákia gazdasága a normalizációs időszakban (1969–1989) egy interdiszciplináris munka, amelynek a fő összekötő kapcsa a szlovákiai magyarság helyzetének alakulása, lévén Dél-Szlovákia a múltban is és ma is magyarok által lakott terület. A normalizáció vagy máshogyan Gustav Husák (Született Huszák Ágoston, Pozsonyhidegkút, 1913-ban) szlovák kommunista vezetőről, a Csehszlovákia Kommunista Pártja főtítkáráról elnevezett husáki időszak Csehszlovákia egyik sajátos korszaka. A prágai tavasz után az ország belpolitikája egészen más irányba fordult, mint Lengyelországé vagy Magyarországé. Csehszlovákiában 1969-ben egy neosztálinista politikai garnitúra került hatalomra, amely egészen a kommunizmus bukásáig, 1989-ig nem mutatott hajlandóságot a reformokra. A rendszer politikai stabilitásának a fenntartásához nagymértékben járult hozzá az ország gazdaságának az ereje, továbbá az, hogy a lakosságnak képes volt a keleti blokkon belül az egyik legmagasabb életszínvonalat biztosítani.

A szerző könyvében alapvetően két forrásra támaszkodik: levéltári dokumentumokra és statisztikai adatokra. Az Ipari, továbbá a Mezőgazdasági és Élelmezési Minisztérium dokumentumai alapján mutatja be, hol, mikor, milyen összegű beruházásokat valósítottak meg, azok milyen mértékben növelték a foglalkoztatást a vizsgált térségben. A regionális, járási szintű statisztikák olyan alapindikátorokra is megvannak, mint az ipari termelés, lakásépítések vagy a fizetések nagysága. A korszak statisztikájának érdekessége a természetes mutatók és a részletes mezőgazdasági mutatók sokasága, az értékbeli, aggregált mutatók kevésbé elterjedt volta. A munka egy adott földrajzi terület, tizenhárom dél-szlovákiai járás aggregált adatait mutatja be, illetve hasonlítja össze a szlovák országos átlaggal.

A szerző tizenegy fejezetben mutatja be a témát. A szakirodalmi kitekintés után a korszak Csehszlovákiájának a gazdaságáról kapunk általános képet. Ezután Dél-Szlovákia meghatározásának, lehatárolásának izgalmas kérdése kerül terítékre. A feladat nehézségét az adja, hogy a régió közigazgatásilag sohasem volt elkülönítve, és hol kisebb, hol pedig nagyobb mértékben az a tendencia érvényesült, hogy a létrehozott közigazgatási egységeken, járásokon belül a magyarság aránya minél kisebb legyen. A közigazgatási változásokról jól nyomon követhetően tájékozódhatunk. A szerző nagyon alaposan mutatja be a korábban született munkákban használt, illetve kialakított déli régiókat is, azok lehatárolási elveit, így a már említett Horváth Gyula szerkesztette Dél-Szlovákiát is, amely 15 968 négyzetkilométerre, 16 járásra terjedt ki, 2001-ben 33,1%-os magyarság részarányal. A szerző Dél-Szlovákiát ennél kicsit szűkebben definiálja, alapvetően a magyarok által lakott vidékkel azonosítva tizenhárom járás adataival dolgozik: Pozsony-vidéki, Dunaszerdahelyi, Galántai, Komáromi, Nyitrai, Érsekújvári, Lévai, Nagykürtösi, Losonci, Rimaszombati, Rozsnyói, Kassa-vidéki, illetve Tőketerebesi. A következő fejezet a szlovákiai magyarság népesedési adatait mutatja be, majd az ötödik fejezet a településszerkezettel foglalkozik.

Konkrét gazdasági kérdéseket a hatodik fejezet tárgyal. Ebben az áttekintésben a régió sajátosságait ismerjük meg, amelyek között szerepel egy rövid, a szocializmus idejére vonatkozó történeti kitekintés, az ipari központok, a legnagyobb üzemek, a legfontosabb szektorok és közlekedési infrastruktúra felsorolása, illetve bemutatása. A fejezetben a környezetszennyezés problémájának külön alfejezet jutott, ahogyan a közlekedésnek és a mezőgazdaságnak is. Az iparosítás a nagyvárosok szlovákosításának az egyik eszköze is volt. Kassa lakosságának 1945-ben a 40%-a még magyar volt, 1980-ban már csak 4%-a. Az elszlovákosítási folyamatból a Kelet-szlovákiai Vasmű létrehozása is kivette a részét.

A prágai tavasz heteiben a felvidéki magyarság lehetőséget látott arra, hogy tevékenyen alakítsa sorsát, és nyíltan megfogalmazta a gazdasággal, szülőföldje anyagi gyarapodásával összefüggő elképzeléseit. Erről a hetedik fejezetben lehet olvasni. A következő két fejezet az ipar néhány ágazatát és a mezőgazdaság legfontosabb beruházásait, illetve a kibocsátását mutatja be. A tizedik fejezet a szlovákiai magyarság Magyarországhoz fűződő gazdasági kapcsolatairól szól, az utolsó pedig a két szomszédos ország gazdasági együttműködését vázolja fel, ami a déli régióban realizálódott.

A sok színes térképet tartalmazó kötet értékes alkotás, amely várhatóan évtizedekig hivatkozási alap lesz nemcsak a térség, hanem a Kárpát-medence huszadik századi területi folyamatait vizsgáló kutatók számára is.

IRODALOMJEGYZÉK

- Horbulák, Zs. (2018) *Regionálne hospodárske dejiny Slovenska. Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov*. Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka, Trenčín.
- Horváth Gy. (szerk.) (2004) *Dél-Szlovákia*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs.
- Fazekas J.-Hunčík P. (szerk.) (2004) *Magyarok Szlovákiában (1989-2004). Összefoglaló jelentés. A rendszerváltozástól az Európai Unió csatlakozásig*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Lilium Aurum Kiadó, Somorja-Dunaszerdahely.
- Lelkes G. (2008) *Régiók és gazdaság. Magyarok Szlovákiában V. kötet*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja